

GRUPO 16

Una transició en crisi econòmica

La transició de la dictadura de Francisco Franco a la democràcia va ser un procés polític, però es va desenvolupar en paral·lel a una situació econòmica de crisi, provocada tant per la crisi internacional de 1973, amb l'encariment dels preus del petroli, com per unes especificitats pròpies de l'economia espanyola.
Text de Carles Santacana.

És obvi que la transició de la dictadura franquista a la democràcia va ser un procés polític, de substitució d'un sistema polític per un altre. Tanmateix, val la pena posar de relleu que aquest procés, complex en si mateix, es va produir en paral·lel a una crisi econòmica que tenia una doble component, ja que a més d'estar relacionada amb la crisi internacional sorgida el 1973 amb l'encariment dels preus del petroli, va experimentar unes característiques específiques en l'economia espanyola. De fet, les primeres mostres externes de la crisi econòmica van aparèixer el 1974 i 1975, coincidint amb la fase agònica del règim franquista, i significava l'aturada d'una etapa de fort creixement econòmic, que d'alguna manera havia ajudat decisivament a l'esta-

Els primers governs de la monarquia, amb la seva manca de legitimitat, van continuar sense adoptar una política clara i van haver d'afrontar les demandes salarials dels obrers, que veien com la inflació se'ls menjava el sou. 1976 va ser l'any de les vagues obreres, en què a vegades es fa difícil destriar les motivacions socials de les estrictament polítiques. A la foto de l'esquerra, manifestació del Primer de Maig de 1976. A la dreta, la Junta Democràtica durant una conferència de premsa a Estrasburg.

bilitat del règim. Així, la coincidència en el temps de la irrupció de la crisi i el procés de democratització podia donar lloc a tot tipus de manipulacions, que presentessin la naixent democràcia com la culpable del deteriorament econòmic. D'aquesta manera, la interrelació entre procés de canvi polític i crisi econòmica va ser molt intensa.

Però anem a pams. La crisi econòmica internacional iniciada el 1973 va ser originada sobretot, encara que no únicament, per l'increment dels preus del petroli, font energètica bàsica, que tenia enormes efectes directes en el conjunt de l'economia. El preu del petroli va passar en tan sols un any d'1,63 a 14 dòlars per barril. Els països més afectats per aquesta situació van assajar diverses mesures per minimitzar-ne els efectes. Mentrestant, l'estat espanyol era dels que estaven en pitjors condicions per a fer-ho. D'una banda, perquè el Govern vivia una fase de gran incertesa, i fins i tot provisionalitat, que li impedia actuar amb criteris clars. L'agenda política dels governants franquistes estava pendent de seguir les passes dels líders de les oficialistes "asociaciones políticas". O el que vol dir el mateix: preparar el seu futur personal era molt més prioritari que plantejar-se mesures econòmiques serioses, que d'altra banda podrien gene-

rar una major impopularitat. Aquest era un handicap específicament espanyol. L'altre era que la dependència del petroli era molt més gran a l'estat espanyol que als altres països industrialitzats. Per tant, la repercussió de la crisi en forma d'inflació va ser ràpidament constatable. Val la pena remarcar que la crisi afectà especialment les zones industrials, per la qual cosa el Principat i el País Valencià van rebre especialment. A les Balears el turisme va experimentar un alentiment conseqüència directa de la minva del poder adquisitiu dels clients europeus.

1976, l'any de les vagues. Així les coses, a la mort de Franco els principals efectes de la crisi eren l'augment de la inflació, que el 1975 es va situar en el 16,9%, molt per sobre de l'11,3% dels països de la OCDE, i el creixement del deute exterior. Els primers governs de la monarquia, amb la seva manca de legitimitat, van continuar sense adoptar una política clara i van haver d'afrontar les demandes salarials dels obrers, que veien com la inflació es menjava els sous. 1976 va ser l'any de les vagues obreres, en què a vegades es fa difícil destriar les motivacions socials de les estrictament polítiques. Es evident que el poder adquisitiu dels treballadors es rebaixava contínuament, però també és cert que els

sindicats encara il·legals intentaven que totes aquestes mobilitzacions demanessin també la llibertat sindical i el dret d'associació. Es produeix aleshores una situació certament xocant, ja que la majoria de mobilitzacions contra el Govern es promouen des de les estructures dels sindicats verticals oficials, que en moltes ocasions estaven ja controlats per militants dels sindicats democràtics, especialment les Comissions Obreres.

En aquesta situació, quan Adolfo Suárez assoleix la presidència del Govern l'estiu de 1976, la seva prioritat és lògicament el projecte de reforma política.

Els Pactes de la Moncloa. Al llarg de 1977 la crisi econòmica es va anar fent més palpable. Aquell any la inflació va arribar al punt àlgid, amb el 24,5%, mentre que l'atur se situava en el 5,6%, una xifra reduïda si la comparem amb la que assoliria a la dècada següent, però massa elevada després d'una dècada de plena ocupació. El Govern Suárez, però, va aconseguir sortir-se'n gràcies a l'èxit del referèndum sobre la Llei de Reforma Política (desembre 1976), que el va conduir al triomf electoral del juny de 1977. La legitimació democràtica va permetre a Suárez posar la política econòmica a l'agenda política. De fet, hi estava obligat, ja que les xifres feien impossible obviar el problema. D'altra banda, els resultats electorals, amb una UCD que governava en minoria, van facilitar l'inici del que es va denominar política de consens, per la qual el Govern va pactar amb les principals forces de l'oposició la construcció del nou estat democràtic, que passava per l'elaboració d'una constitució i la lluita contra la crisi econòmica. El deteriorament econòmic era ja prou important perquè el Govern aprovés, pocs dies després de la presa de possessió, un pla econòmic d'urgència (juliol), que se centrava en la reducció de la inflació. El seu vicepresident econòmic, el professor Fuentes Quintana, va dir aleshores: "*O la democracia acaba con la inflación o la inflación acaba con la democracia.*" La principal recepta era la reducció dels increments salarials. Per poder tirar endavant amb efectivitat una política d'aquesta naturalesa el Govern va plantejar una forma de

El ministre Laureano López Rodó (en primer terme) i Fabià Estapé presenten el III Pla de Desenvolupament.

materialitzar davant l'opinió pública un gran acord polític. Van ser els Pactes de la Moncloa, signats l'octubre per part dels principals grups parlamentaris, des d'Aliança Popular al Partit Comunista, passant per la governamental UCD i el PSOE. Els Pactes tenien dues parts: una de política, que en gran part avançava criteris de la futura Constitució; i una altra d'econòmica. No deixa de ser significatiu que aquest pacte, d'indubtable naturalesa econòmica, es restringís a l'acord dels partits polítics, deixant de banda els agents socials. Els Pactes de la Moncloa van significar l'inici d'una veritable política econòmica, que descansava en un paper important de l'estat, que hauria de definir una política de rendes. Per a això era imprescindible una reforma fiscal. Si aquesta assolía una major recaptació, la despesa pública també es podria incrementar. Definida aquesta línia d'actuació, la negociació col·lectiva entre sindicats i empresaris quedava en un total segon pla, ja que el Govern tenia suficient força per imposar que els objectius macroeconòmics condicionaven totalment a aquella negociació. L'efecte entre els treballadors va ser ben clar: els recentment legalitzats sindicats van anar perdent ràpidament afiliació, ja que quedaven lligats de mans i peus pels acords polítics signats pel PSOE i el PCE. Per això el que se'n va dir "desencís"; és a dir, la ràpida desmo-

bilització de les forces socials democràtiques, va ser ràpidament evident en el món sindical, sense que cap dels petits sindicats que s'oposaven als Pactes de la Moncloa, com la CNT o els maoistes CSUT o SU, en sortissin beneficiats.

La duresa del pla de xoc que va representar els Pactes va tenir, però, uns efectes bastant immediats. La inflació va cedir el 1978 al 19,8%, i un any després al 15,7%, però a canvi que l'atur s'incrementés, de manera que el 5,6% de 1977 gairebé es triplicava el 1981. Els treballadors pagaven el preu de la crisi, però a canvi la jove democràcia semblava consolidar-se. No obstant això, els resultats van ser magres, ja que el 1979 es va produir una segona crisi energètica internacional, que va col·laborar en el repunt de la crisi espanyola. Començava l'etapa de la crisi més profunda, que junt amb la descomposició de la UCD, expliquen la victòria socialista de 1982, quan la promesa més popular va ser la creació de 800.000 llocs de treball. Tot un símbol de com estava el país.

Per totes aquestes circumstàncies no va ser fins a la majoria absoluta del PSOE l'any 1982 que un govern es va veure amb força per dur a terme la reconversió dura. Podia aprofitar els deu milions de vots obtinguts i el seu ascendent sobre amplis sectors d'esquerres per aplicar una política antipopular. I ho va fer.